

Učenie sa cudzieho jazyka a žiaci so sluchovým postihnutím

Darina Tarciová, Dominika Burianová

Abstrakt

Problematika učenia sa cudzieho jazyka u žiakov so sluchovým postihnutím je problematika, ktorej sa začalo viac pozornosti venovať až s procesom integrácie a inklúzie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami do bežných škôl. Príspevok prináša výsledky 116 dotazníkov žiakov so sluchovým postihnutím navštevujúcich bežné aj špeciálne školy pre sluchovo postihnutých, s cieľom priniesť informácie o situácii vo vyučovaní cudzieho jazyka pred povinným zavedením predmetu cudzí jazyk aj pre túto skupinu žiakov. Tieto výsledky dopĺňajú informácie, ktoré sme získali od pedagógov vyučujúcich cudzí jazyk a boli prezentované v inej štúdii.

Kľúčové slová: cudzí jazyk, žiaci so sluchovým postihnutím, učenie sa cudzieho jazyka, školská legislatíva.

Learning a Foreign Language and Students with Hearing Impairments

Abstract

The issue of learning of foreign languages in pupils with hearing impairment is very important. There is recently much attention paid to it in connection with the new educational law in the Slovak Republic and opportunities in the integrated/inclusive school setting. This paper reports the results of 116 questionnaires of students with hearing

impairment. These results complement the information that we received from teachers teaching of foreign language and were presented in another study.

Key words: foreign language, students with hearing impairments, learning a foreign language, education legislation.

Úvod

Pedagogika sluchovo postihnutých počas celej svojej histórie rieši základný problém, ktorým je osvojenie si reči a jazyka, hlavne u prelingválne nepočujúcich (napr. Bochner et. al. 1988, Bowe, 1998, Moeller, 2000, Klater-Folmer et al. 2006, Tarciová, 2005, 2008). Napriek skutočnosti, že tento problém sa rieši nepretržite, vyvstávajú aj nové, ktoré s týmto primárnym úzko súvisia. V rámci teórie, ale hlavne praxe pedagogiky sluchovo postihnutých na Slovensku, sa rieši oblasť, ktorá je relatívne nová. Tým je problém učenia sa cudzieho jazyka (Reis et al. 2004, Buranová, 2008, Jeřabková, 2008). Bolo by nesprávne sa domnievať, že v minulosti sa žiaci so sluchovým postihnutím cudzí jazyk nikdy neučili. Aj v období, keď sa nehovorilo o integrácii a inklúzii, boli žiaci, ktorí absolvovali vzdelávanie v prostredí bežných škôl, v rámci ktorého, zväčša bez akejkoľvek podpory, sa učili aj cudzí jazyk, niekedy aj viac cudzích jazykov. Taktiež aj v bývalých základných školách pre nedoslýchavých sa žiaci učili ruský jazyk ako povinný predmet, pretože sa vzdelávali podľa učebných osnov bežných základných škôl. Vtedy sa v odborných kruhoch zväčša nekomunikovalo o špecifickej metodike, tento predmet sa vyučoval podobne ako slovenský jazyk, čiže prostredníctvom orálnej metódy, za využitia písma. Danej problematike sa začala venovať väčšia pozornosť v súvislosti s integráciou, kedy v dnes už neplatnej vyhláške o ukončovaní štúdia na stredných školách (č. 379/2005) bolo umožnené aj žiakom so sluchovým postihnutím zvoliť si namiesto predmetu cudzí jazyk na maturite, jeden z predmetov matematika, náuka o spoločnosti alebo občianska náuka. Táto možnosť sa dostala aj do novej vyhlášky č. 318/2008 o ukončovaní štúdia na stredných školách, platnej v čase realizácie výskumu, ale len do 30. septembra 2010. Znamenalo to, že žiaci vôbec nemali na základnej a strednej škole cudzí jazyk, alebo z neho nematurovali. Napriek tomu, že vyššie uvedené riešenie sa rodičom týchto žiakov, ale aj časti pedagógov, javilo ako vhodné, postupne sa ukazovali aj jeho nevýhody, napr. nemožnosť prijatia na niektoré vysoké školy, na doktorandské štúdium, menšia možnosť získať pracovné miesto, problémy pri štúdiu na vysokých školách, kde sa znalosť cudzieho jazyka pre získavanie informácií považuje za štandard.

Problematika cudzieho jazyka sa prijatím Zákon č. 245/2008 Z. Z. a ďalších legislatívnych predpisov dostala aj do základných škôl, a to nielen bežných ale aj špeciálnych,

pretože aj tam sa do vzdelávacieho programu dostal povinný predmet cudzí jazyk, ktorý sa začína učiť o rok neskôr, to znamená od 4. ročníka ZŠ.

V súvislosti s tým sa do popredia dostala otázka, aká je situácia s učením cudzieho jazyka u žiakov so sluchovým postihnutím na území Slovenska, pričom tento fenomén sa skúmal z oboch strán – zo strany samotných žiakov, ale aj zo strany pedagógov, vyučujúcich cudzí jazyk týmto žiakom. Výsledky zamerané na pedagógov sme publikovali v štúdií Burianová, D., Tarcsiová, D. *Cudzí jazyk a žiaci so sluchovým postihnutím – analýza výsledkov dotazníkov pre učiteľov* (2009).

V tomto príspevku chceme zosumarizovať informácie, ktoré sú zamerané na žiakov so sluchovým postihnutím, lebo aj tieto poznatky sú dôležité pre poznanie súčasného stavu a následne pre vytvorenie vhodnej metodiky učenia sa cudzích jazykov u žiakov so sluchovým postihnutím, čo je otázkou blízkej budúcnosti. Len tak dokážeme pripraviť týchto žiakov na zvládnutie povinnej maturitnej skúšky, ktorej realizácia je posunutá až do roku 2019 (Vyhláška č. 209/2011).

Vzhľadom na neexistenciu výskumných výsledkov z danej oblasti, položili sme si základnú výskumnú otázku: ***Ako učenie sa cudzieho jazyka posudzujú samotní žiaci so sluchovým postihnutím na ZŠ a SŠ?***

1 Výskumná vzorka a priebeh výskumu

Na základe štatistík Ústavu informácií a prognóz v školstve (údaje za školský rok 2007/2008) sme získali adresy 228 bežných základných škôl a 71 bežných stredných škôl, kde sa vzdelávajú žiaci so sluchovým postihnutím, ktorí sa zároveň učia cudzí jazyk. Náhodným výberom sme rozposlali dotazníky na 73 základných škôl a 25 stredných škôl. Školy určené pre sluchovo postihnutých sú zoskupené do troch miest, ktorými sú Bratislava, Kremnica a Prešov, preto sme dotazníky poslali do každej z nich.

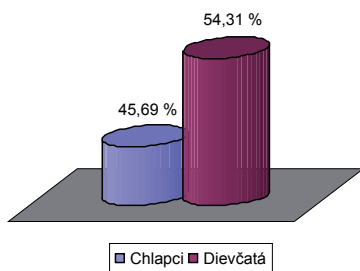
Dotazník pozostával z 22 otázok, pričom 14 otázok bolo zatvorených a 8 otázok bolo otvorených. Okrem otázok zisťujúcich základné údaje o respondentoch (vek, pohlavie, ročník, typ školy a strata sluchu) boli ďalšie položky zamerané na samotný cudzí jazyk (typ cudzieho jazyka, ktorý sa učia, počet cudzích jazykov, ročník, v ktorom začali s výučbou cudzieho jazyka a i.). Ďalšie otázky zisťovali záujem žiakov o učenie sa cudzieho jazyka a týždennú hodinovú dotáciu. Dôležité boli aj tie, ktoré sa venovali samotnému učeniu sa cudzieho jazyka (s kým sa ho učia, ako počujú a rozumejú cudzí jazyk, prečo si myslia, že je učenie cudzieho jazyka dôležité pre žiakov so sluchovým postihnutím a pod.).

Vrátilo sa nám 116 (t.j. 52,1 %) vyplnených dotazníkov od žiakov všetkých vyššie spomenutých škôl a vo viacerých prípadoch sa ukázali celoštátne realizované štatistiky

nie celkom presné, pretože sa vracali aj dotazníky, v ktorých bolo napísané, že nemajú žiaka so SP, ktorý sa učí cudzí jazyk, napriek tomu, že v štatistikách bol/i udaný/í.

Bližšie informácie o výskumnej vzorke prezentujeme v nasledovných tabuľkách a grafoch.

Graf 1: Pohlavie žiakov

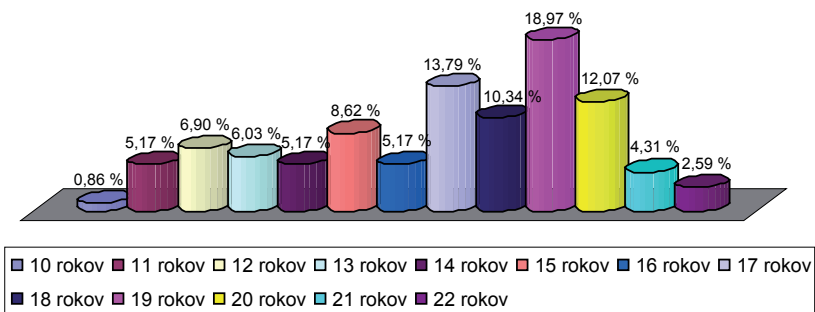


Tabuľka 1: Pohlavie žiakov

Pohlavie	Chlapec	Dievča
POČET	53	63
%	45,69	54,31

Z celkového počtu 116 vyplnených žiackych dotazníkov bolo 53 (t.j. 45,69 %) chlapcov a 63 (t.j. 54,31 %) dievčat. Z pohľadu veku išlo o vzorku od 10 rokov až po 22 rokov, pričom jej bližšie rozloženie uvádza graf č. 2

Graf 2: Vek žiakov

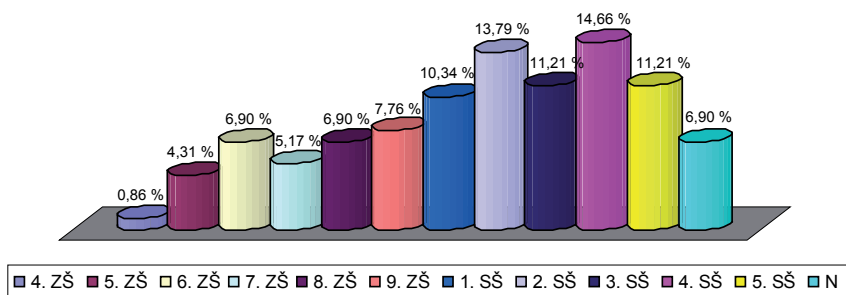


Žiakov, ktorí sa zúčastnili výskumu, sme zoradili do niekoľkých vekových skupín, pričom 37 (t.j. 31,9 %) z nich navštevovalo základnú školu a 79 (t.j. 68,1 %) strednú školu a najväčší podiel žiakov zo stredných škôl tvorili žiaci zo stredných škôl pre sluchovo postihnutých.

Rozdelenie žiakov podľa vekových skupín:

- 10–12ročných – 15 žiakov
- 13–15ročných – 23 žiakov
- 16–18ročných – 34 žiakov
- 19–22ročných – 44 žiakov

Graf 3: Rozdelenie žiakov podľa jednotlivých ročníkov



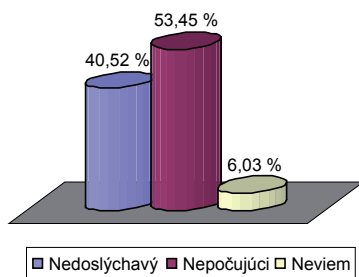
Legenda: N – nezaradení, ZŠ – základná škola, SŠ – stredná škola

Tabuľka 2: Rozdelenie žiakov podľa jednotlivých ročníkov

Základná škola			Stredná škola		
Ročník	Počet	%	Ročník	Počet	%
4. ročník	1	0,86	1. ročník	12	10,34
5. ročník	5	4,31	2. ročník	16	13,79
6. ročník	8	6,90	3. ročník	13	11,21
7. ročník	6	5,17	4. ročník	17	14,66
8. ročník	8	6,90	5. ročník	13	11,21
9. ročník	9	7,76	Nadstavba	8	6,90

Túto rôznorodú skupinu tvoria aj žiaci, ktorých sa mala týkať povinná maturitná skúška od školského roku 2011/2012 (podľa vtedy platnej vyhlášky). Myslíme si, že údaje, ktoré sme vo výskume získali, by mohli pomôcť učiteľom, ktorí s týmito študentmi pracujú, a tým prispieť k lepšiemu výsledku pri maturitných skúškach.

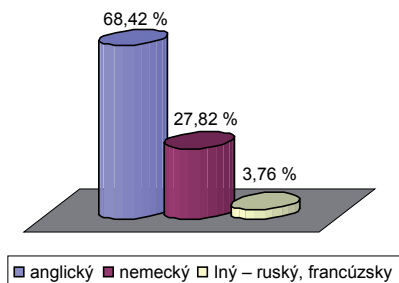
Graf 4: Rozsah straty sluchu



Z celkového počtu žiakov so sluchovým postihnutím bolo 47 (t.j. 40,52 %) žiakov nedoslýchavých, 62 (t.j. 53,45 %) žiakov nepočujúcich a 6,03 % (t.j. 7) respondentov neuviedlo presnejšie údaje o svojej strate sluchu. Na otázku žiaci odpovedali na základe svojho subjektívneho hodnotenia, preto nemôžeme s určitosťou tvrdiť, či je udaná strata sluchu aj medicínsky relevantná. Pomer nepočujúcich a nedoslýchavých je takmer rovnaký, čo nie je typické pre rozloženie v populácii osôb so sluchovým postihnutím, ale môže to byť z dôvodu vyššieho počtu žiakov zo stredných škôl pre sluchovo postihnutých, kde prevládajú žiaci s ťažkými poruchami sluchu – nepočujúci.

Tabuľka 3: Počet cudzích jazykov, ktoré sa žiaci učia

	Jeden CJ	Dva CJ
Počet	99	17
%	85,34	14,66
	Jeden CJ	Dva CJ
Počet	99	17
%	85,34	14,66

Graf 5: Typ cudzieho jazyka, ktorý sa žiaci učia

Tabuľka č. 3 a graf č. 5 nám ukazujú, že 99 (t.j. 85,34 %) žiakov z našej vzorky sa učí len jeden cudzí jazyk a len 17 (t.j. 14,66 %) sa učí dva jazyky. Podobne ako u intaktnej populácie je aj tu najčastejším jazykom, ktorý je vyučovaný, anglický jazyk, ktorý sa učí 91 (t.j. 68,42 %) žiakov. Druhým najčastejším jazykom je nemecký jazyk, ktorý sa učí 37 (t.j. 27,82 %) žiakov. Okrem toho sa žiaci učia aj ruský a francúzsky jazyk, predstavuje to 5 (t.j. 3,78 %). Tieto výsledky sme predpokladali. Pre žiakov so sluchovým postihnutím je z pochopiteľných príčin veľmi ťažké naučiť sa na požadovanej úrovni viac cudzích jazykov, pretože už naučenie jedného jazyka, podľa informácií z praxe, je pre určitú skupinu z nich značný problém. Súčasne dnes platná legislatíva predpokladá pre žiakov, ktorí majú získať maturitné vysvedčenie, ovládanie dvoch cudzích jazykov na predpísanej úrovni, čo navodzuje pre prax nové výzvy.

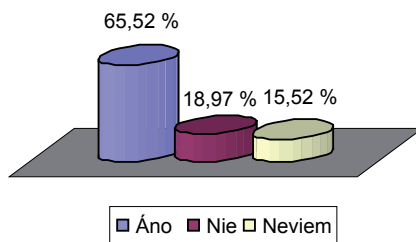
Tabuľka 4: Ročník začiatku výučby CJ

ROČNÍK	POČET	%	ROČNÍK	POČET	%
1. ZŠ	3	2,26	1. SŠ	42	31,58
2. ZŠ	2	1,5	2. SŠ	5	3,76
3. ZŠ	12	9,02	3. SŠ	1	0,75
4. ZŠ	6	4,51	4. SŠ	0	0
5. ZŠ	32	24,06	5. SŠ	1	0,75
6. ZŠ	8	6,02	Nadstavba	1	0,75
7. ZŠ	5	3,76			
8. ZŠ	1				
9. ZŠ	8	6,02			

Ako sme zistili (tab. č. 4), s výučbou cudzích jazykov začínajú žiaci v rôznych ročníkoch základných, stredných škôl a nadstavbového štúdia, pričom priemerne sa učia cudzí

jazyk 4,8 roka. Výsledky nás prekvapili, pretože poukazujú na to, že začiatok výučby je prakticky v ktoromkoľvek ročníku základnej alebo strednej školy, čo navodzuje otázku, či majú za takýchto podmienok niektorí žiaci dostatok času na to, aby zvládli jazyk na požadovanej úrovni, do obdobia vykonania maturitnej skúšky. Ako vidíme z tabuľky, najväčší počet žiakov začína s cudzím jazykom v 5. ročníku základnej školy – u integrovaných žiakov a v 1. ročníku strednej školy, väčšinou u žiakov na stredných školách pre sluchovo postihnutých, pretože základné školy pre sluchovo postihnutých mali cudzí jazyk často len v rámci záujmových činností a nie ako vyučovací predmet. Prijatím nového školského zákona (č. 245/2008) sa to zmenilo, pretože všetci žiaci sa musia začať učiť cudzí jazyk od 4. ročníka ZŠ pre sluchovo postihnutých, alebo o rok skôr v integrovanom prostredí. Povinnú maturitu pôvodne mali mať aj žiaci, ktorí sa na ňu z vyššie spomenutých dôvodov nepripravovali, a preto do popredia vystupovala otázka, či budú mať dostatok času na prípravu na maturitnú skúšku a akým spôsobom zabezpečiť prechod zo základnej školy na strednú školu vzhľadom na kontinuitu v učení sa jedného cudzieho jazyka. Stanovením anglického jazyka za prvý, povinný cudzí jazyk sa jedna z diskutovaných otázok vyriešila na celoštátnej úrovni a zároveň prijatím novej vyhlášky (viď vyššie) sa čas na vyriešenie týchto problémov predĺžil.

Graf 6: Záujem žiakov so SP o učenie sa CJ



Jedným z predpokladov pre lepšie výsledky v učení sa cudzieho jazyka je podľa nášho názoru, aj záujem žiakov o tento vyučovací predmet. V rámci dotazníka sme dostali nasledovné odpovede – 76 (t.j. 65,52 %) žiakov má záujem o tento vyučovací predmet, 22 (t.j. 18,97 %) nemá oňho záujem a 18 žiakov (t.j. 15,52 %) sa k tejto otázke nevyjadrilo. Aj keď viac ako polovica žiakov uviedla, že sa radi učia cudzí jazyk, nevieme posúdiť, do akej miery sú tieto odpovede relevantné; ani odpovede na položku, kde sme sa pýtali na známku z daného predmetu na poslednom vysvedčení, daný problém neriešia, pretože nevieme, do akej miery majú žiaci modifikácie v rámci individuálneho vzdelávacieho programu v bežnej škole, ktoré sa čiastočne premietajú aj do hodnotenia predmetu. Na druhej strane vo všeobecnosti je známe, že klasifikácia v škole nemusí vždy odrážať vedomosti žiaka. Výsledky v tabuľke poukazujú na rozloženie jednotlivých známok,

aj keď prekvapujúce je až 11 % zastúpenie žiakov, ktorí neboli hodnotení, a to, že ani jeden žiak/žiačka nemal hodnotenie nedostatočný. Nemáme informácie o dôvodoch, prečo 15 žiakov (z bežných škôl) nebolo hodnotených z cudzieho jazyka, môžeme sa len nazdávať, že je to z dôvodu, že mali individuálny študijný program, v rámci ktorého mali modifikované niektoré podmienky vyučovania na bežnej škole a mohlo sa to týkať aj cudzieho jazyka. Taktiež absenciu žiaka/ov, ktorý/í neboli klasifikovaní známku nedostatočne, by bolo vhodné ďalej sledovať prostredníctvom iných výskumných metód.

Tabuľka 5: Znamka z cudzieho jazyka na poslednom vysvedčení

ZNÁMKA Z CJ	Výborný	Chváľitebný	Dobry	Dostatočný	Nehodnotený
POČET	29	32	36	9	15
%	21,8	24,06	27,07	6,77	11,28

Pretože respondenti našej vzorky navštevujú rôzne typy a druhy škôl, mení sa aj počet hodín cudzieho jazyka, ktoré týždenne absolvujú, v priemere sú to dve a pol hodiny. Rozdiely môžu byť spôsobené aj skutočnosťou, že niektoré školy kladú dôraz na učenie sa cudzieho jazyka, čo sa premietá aj do zvýšeného počtu hodín v rámci nepovinných predmetov. Dôležitým predpokladom je aj personálne zabezpečenie vyučovania cudzieho jazyka na danej škole. Týždenná hodinová dotácia sa môže, podľa nášho názoru, premietnuť aj do hodnotenia žiakov a požiadaviek na ich výkon. Práve v rámci cudzieho jazyka, ako sme sa presvedčili aj pri iných príležitostiach, pedagógovia, hlavne na bežných školách, ktorí majú málo skúseností so žiakmi so sluchovým postihnutím a neabsolvovali špeciálnu pedagogiku, nevedia presne stanoviť hranicu medzitým, čo je dôsledok straty sluchu a čo je dôsledok nepripravenosti, resp. nedostatočnej pripravenosti na vyučovaciu hodinu, alebo nezájmu o predmet. Zaujímavé by určite bolo aj porovnanie hodnotenia zo slovenského jazyka a z cudzieho jazyka, čo by nám mohlo priniesť ďalšie zaujímavé informácie.

Tabuľka 6: Porozumenie učiteľovho výkladu v cudzom jazyku

POROZUMENIE UČITEĽA V CJ	Áno	Trošku	Nie	–	Spolu
POČET	37	66	11	2	116
%	31,9	56,9	9,48	1,72	100

Vyučovanie cudzieho jazyka je úzko späté aj s jeho porozumením, ktoré robí často problém aj žiakom so zdravým sluchom, o to viac to platí u žiakov so sluchovým postihnutím. Preto otázka, koľko rozumejú svojmu učiteľovi na hodinách cudzieho jazyka, je veľmi podstatná, aj keď si uvedomujeme, že porozumenie je ovplyvnené množstvom faktorov, ktoré sa môžu u jednotlivých pedagógov meniť a variovať. V našej vzorke 37 (t.j. 31,90%)

respondentov rozumie učiteľovi, keď rozpráva v cudzom jazyku, 66 (t.j. 56,90 %) respondentov rozumie učiteľovi len trochu, 11 (t.j. 9,48 %) respondentov svojmu učiteľovi nerozumie a 2 respondenti (t.j. 1,72 %) sa k tejto otázke nevyjadrili. Z odpovedí vyplynulo, že takmer 70 % žiakov rozumie učiteľovi na hodinách cudzieho jazyka nedostatočne. Je preto otázne, nakoľko metóda vyučovania, ktorá sa využíva, je pre nich vhodná, či by nebolo primeranejšie využívať radšej iný kanál (písmo), prostredníctvom ktorého by bolo možné zabezpečiť lepšie porozumenie cudzieho jazyka. Ide o oblasť, na ktorú sú aj medzi pedagógmi, aj medzi samotnými žiakmi a dospelými so sluchovým postihnutím rozličné názory, pričom často sa stretávame s dvoma úplne protichodnými. Na jednej strane, že cudzí jazyk sa má učiť len prostredníctvom písma, bez využívania hovoreného prejavu, a na druhej strane s požiadavkou, aby aj u žiakov so sluchovým postihnutím sa čo najviac precizovala aj foneticko-fonologická rovina, samozrejme s ohľadom na typ a stupeň straty sluchu a využívanie kompenzačných pomôcok. Súhlasíme s tým, že musíme brať do úvahy veľkosť straty sluchu, u žiakov s ľahšími stratami sluchu je možné aj úspešné rozvíjanie fonetickej stránky pri učení cudzieho jazyka, ale táto otázka je veľmi individuálna a závisí aj od individuálnych daností žiakov. Na praktických hodinách cudzieho jazyka sme zistili, že často pedagóg píše v cudzom jazyku, ale vysvetľuje v slovenskom jazyku, aj za použitia aj posunkovej komunikácie. S touto situáciou sa ale bežne stretávame aj u intaktných žiakov a myslíme si, že skôr súvisí s tým, že často sa ešte pri učení sa cudzieho jazyka používa tzv. metóda prekladu.

Predpokladali sme, že naši žiaci budú potrebovať a aj využívať pri učení sa cudzieho jazyka pomoc, pričom sme vychádzali aj zo skúseností z učenia jazykov u intaktných žiakov, ktorým veľmi často pomáhajú rozličné osoby. Žiaci mali možnosť využiť viaceré odpovede.

Tabuľka 7: Pomoc pri učení sa cudzích jazykov

POMOC PRI UČENÍ CJ	POČET	%
Sám	91	61,9
Rodičia	26	17,69
Osobný asistent	2	1,36
Súrodenci	16	10,88
Vychovávateľ	2	1,36
Doučovanie	9	6,12
–	1	0,68

Z tabuľky č. 7 je zjavné, že najviac, 91 žiakov (t.j. 61,9 %) sa učí cudzí jazyk bez akejkoľvek pomoci a jeden žiak na túto položku dotazníka neodpovedal. Ďalší žiaci využívali pomoc rozličných osôb – rodičov 26 (t.j. 17,69 %), osobného asistenta 2 (t.j. 1,36 %), pomoc

súrodencov 16 žiakov (t.j. 10,88 %), dvaja žiaci v internáte využívajú pomoc vychovávateľa a 9 (6,12 %) žiakov má zabezpečené doučovanie. V danej otázke je prekvapujúca nízka frekvencia niektorých osôb – vychovávateľa v rámci internátu a osobného asistenta v rámci príspevku na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia. Predpokladali sme, že práve oni budú hrať dôležitú úlohu pri učení sa cudzieho jazyka a že ich budú žiaci v značnej miere využívať. Môžeme sa len domnievať, prečo tomu tak nie je. Jednou z príčin môže byť aj znalosť cudzieho jazyka danými osobami. Ak by sa potvrdilo aj ďalšími výskumami, že viac ako 60 % respondentov sa pripravuje zväčša samo na hodiny cudzieho jazyka a zároveň že majú problém s porozumením hovoreného prejavu učiteľa v cudzom jazyku, tak potom táto skutočnosť môže byť jednou z príčin slabého výkonu v danom predmete, aj možno nižšej úrovne ich zvládnutia.

Z výsledkov predchádzajúcej položky vyplýva, že väčšina žiakov sa pripravuje na hodiny samostatne, pravdepodobne využívajú rozličné vyučovacie pomôcky, ktoré sú na takejto vyučovacej hodiny obvyklé. Vzhľadom na stratu sluchu ale aj tu narážame na určité problémy, pretože žiaci nemôžu často používať, alebo môžu len čiastočne používať audiovizuálne pomôcky, ktorých je na našom trhu veľmi veľa. Preto za základné pomôcky je možné určiť učebnicu a slovník, ktorý považujeme pri učení sa cudzieho jazyka za absolútne nutný, preto nás zaujímalo aj jeho vlastníctvo a následne využívanie.

Tabuľka 8: Vlastníctvo slovníka cudzieho jazyka a jeho využívanie

Vlastníctvo slovníka	Áno	Nie	Spolu	Práca so slovníkom	Áno	Nie	Neodp.	Spolu
POČET	88	28	116	POČET	99	12	5	116
%	75,86	24,14	100	%	85,34	10,34	4,31	100

Slovník vlastní 75,86 % (t.j. 88) žiakov a nevlastní ho 24,14 % (t.j. 28) žiakov. Hoci žiaci tvrdili, že sa učia zväčša sami (tabuľka č. 7), z výsledkov o jeho vlastníctve vyplýva, že viac ako 20 % ho nevlastní, a preto by bolo zaujímavé zistiť, akým spôsobom si vyhladávali slovíčka. Je možné predpokladať, že pri príprave môžu v oveľa väčšej miere využívať niektorý z voľne dostupných elektronických slovníkov na internete, otázkou ale ostáva, ako pracujú priamo na vyučovacej hodine, kde je možnosť využívania elektronických slovníkov nižšia. Okrem tejto otázky bolo pre nás potrebné získať aj informácie o tom, či vedú s týmto slovníkom pracovať. Odpoveď áno označilo 85,34 % (t.j. 99) žiakov, odpoveď nie 10,34 % (t.j. 12) žiakov a k otázke sa nevyjadrilo 4,31 % (t.j. 5) žiakov. Z vlastnej skúsenosti vieme, že žiaci so sluchovým postihnutím majú k slovníkom prístup aj v škole a pokiaľ nemajú vlastný, môžu používať tie školské. Považujeme preto za logické, že väčší počet žiakov vie pracovať so slovníkom, ako danú pomôcku vlastní. Je potrebné naučiť ho využívať žiakov už na 1. stupni základnej školy, pretože v súčasnosti existuje množstvo slovníkov cudzích slov pre rozličné vekové kategórie a aj napriek tomu, že

tieto majú trochu inú štruktúru, dôležité je, aby žiaci veľmi skoro pochopili, ako a prečo daný slovník využívať, čo im veľmi napomáha pri napredovaní v učení sa cudzieho jazyka a zároveň je to dôležité aj preto, aby si žiaci neskôr sami vyhľadávali rozličné informácie (pre rozličné potreby) a vedeli si ich aj preložiť.

Motivácia pre učenie sa cudzieho jazyka je veľmi dôležitá, pretože ide o vyučovací predmet, ktorý patrí medzi náročnejšie a aj u intaktnej populácie vieme, že často napriek mnohoročnému školskému vyučovaniu žiaci jazyk neovládajú, resp. nevedia využiť svoje získané vedomosti a zručnosti v živote, alebo v školskom prostredí získavajú také okruhy poznatkov, ktoré nie je možné neskôr reálne využiť.

Tabuľka 9: Využitie cudzieho jazyka v súčasnosti a v budúcnosti

Využitie CJ v súčasnosti	počet	%	Využitie CJ v budúcnosti	počet	%
V škole	104	50,24	Vysoká škola	26	12,81
Doma	32	15,46	Cestovanie	49	24,14
V kine	2	0,97	Lepšia práca	58	28,57
Pri čítaní časopisov	7	3,38	Čítanie časopisov	10	4,93
Na internete	34	16,43	Internet	45	22,17
Pri ceste do zahraničia	27	13,04	–	15	7,39
–	1	0,48			

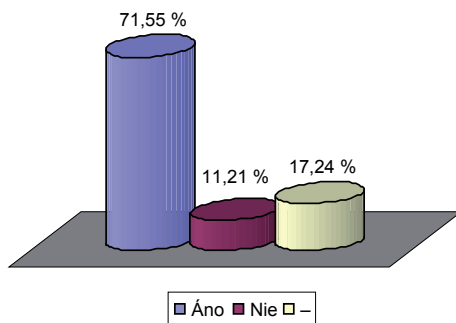
Zaujímalo nás preto, kde žiaci a študenti so sluchovým postihnutím používajú cudzí jazyk v súčasnosti a kde vidia možnosti jeho využitia do budúcnosti. Aj v tomto prípade mali možnosť žiaci využiť viaceré navrhnuté odpovede. Na prvú časť sme získali 207 rozličných odpovedí, pričom najčastejšie to bola odpoveď „v škole“, 104 (t.j. 50,24 %), odpoveď „doma“, sa vyskytla 32krát (t.j. 15,46 %), „na internete“ 34 odpovedí (t.j. 16,43 odpovedí), „pri ceste do zahraničia“ 27 (t.j. 13,04 %) respondentov, „pri čítaní časopisov“ 7 (t.j. 3,38 %) odpovedí, „v kine“ využijú cudzí jazyk 2 respondenti (t.j. 0,97 %), „na internete“ 16,43 % (t.j. 34) odpovedí. Polovica odpovedí sa viazala na používanie cudzieho jazyka v škole a menej odpovedí sa viazalo na používanie cudzieho jazyka mimo školy, čo samozrejme ovplyvňuje množstvo faktorov – od úrovne znalosti cudzieho jazyka až po reálne možnosti na jeho využívanie. Viac o danej oblasti by nám napovedali otázky, ktoré by poukazovali na frekvenciu používania cudzieho jazyka mimo školy, resp. subjektívny názor o úspešnosti, resp. neúspešnosti jeho použitia v konkrétnej komunikačnej situácii. V budúcnosti bude potrebné odpovedať aj na tieto otázky:

Sú žiaci so sluchovým postihnutím pripravení používať cudzí jazyk aj mimo školy? Ako často sa dostávajú do styku s osobami, ktoré cudzí jazyk používajú? Akým spôsobom s nimi komunikujú, prostredníctvom písma, alebo hovorením? Robia v cudzom jazyku podobné gramatické a štylistické chyby, ako robia v slovenskom jazyku?

V položke, kde predpokladajú využitie cudzieho jazyka do budúcnosti, sme získali celkovo 203 odpovedí, podrobnejšie výsledky sú prezentované v tabuľke č. 7, pričom až 15 respondentov na danú otázku neodpovedalo, čo môže súvisieť aj s informáciami uvedenými v grafe č. 7.

Znalosť cudzieho jazyka chcú respondenti využívať v oblastiach, ktoré sú často prezentované aj prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov – lepšia pracovná pozícia, cestovanie, využívanie internetu, štúdium na vysokej škole a čítanie časopisov. Bolo by zaujímavé skúmať, čo všetko chápu pod využívaním internetu vzhľadom na skutočnosť, že práve komunikácia prostredníctvom internetu (e-mail, facebook) je veľmi dôležitá preto, že obchádza porušený sluchový analyzátor a tak umožňuje na diaľku komunikovať aj osobám, ktoré by tak ináč nemohli urobiť. Je potešujúce, že až 26 odpovedí (12,81 %), poukazuje na možnosti využívania cudzieho jazyka počas štúdia na vysokej škole. Znamená to, že myšlienka na absolvovanie vysokoškolského štúdia rezonuje už aj u skupiny týchto žiakov, čo bolo pred 20 rokmi málo predstaviteľné.

Graf 7: Potreba cudzieho jazyka pre sluchovo postihnutých



V súvislosti s možnosťami využívania cudzieho jazyka v profesijnom aj súkromnom živote sú pozoruhodné výsledky u položky, v ktorej sme sa pýtali na to, či si myslia, že osoby so sluchovým postihnutím potrebujú cudzí jazyk. Drvivá väčšina, t.j. 83 (t.j. 71,55 %) z nich si myslí, že cudzí jazyk je potrebný, 13 (t.j. 11,21 %) žiakov si myslí, že cudzí jazyk je pre nich nepotrebný a až 20 (t.j. 17,24 %) žiakov sa k otázke nevyjadrilo. Pri komparácii odpovedí na predchádzajúce položky je zaujímavé, že až 20 žiakov na otázku o potrebe využívania cudzieho jazyka neodpovedalo, čo navodzuje otázku nielen o ich motivácii na tento vyučovací predmet, ale aj o tom, nakoľko sú v praktickom živote cudzí jazyk schopní využívať, s čím samozrejme súvisia praktické možnosti, ktoré s jeho využívaním majú. Napriek týmto konštatovaniam je zrejmé, že značná časť našich respondentov sa domnieva, že znalosť cudzieho jazyka je pre nich veľmi potrebná a otvára im ďalšie životné možnosti.

Tabuľka 10: Komunikácia so zahraničím

komunikácia s ľuďmi zo zahraničia v CJ	Áno	Nie	Neodp.	osobný kontakt so SP cudzincom	Áno	Nie	Neodp.
POČET	36	79	1	POČET	50	66	1
%	31,03	68,1	0,86	%	43,1	56,03	0,86

Rovnako ako intaktní žiaci aj žiaci so sluchovým postihnutím majú možnosť komunikovať s cudzincami prostredníctvom rôznych médií. Zistovali sme, či využívajú tieto možnosti, či majú s takouto komunikáciou osobnú skúsenosť. Zistili sme, že s osobami zo zahraničia komunikuje v cudzom jazyku 36 (t.j. 31,03 %) žiakov, nekomunikuje 79 (t.j. 68,10 %) žiakov. Je to značný nepomer, ktorý môže byť zapríčinený rôznymi faktormi, ktoré sme bližšie neskúmali. Dôležitý je aj poznatok, či žiaci majú osobnú skúsenosť so sluchovo postihnutými cudzincami, či majú s nim osobný kontakt, aj keď v tomto prípade môžu vzájomne komunikovať prostredníctvom posunkov, resp. medzinárodného posunkovania, ale je veľmi pravdepodobne, že môžu mať aj písomný kontakt, ktorý je viazaný na používanie cudzieho jazyka. V našej vzorke 50 (t.j. 43,10 %) žiakov má takúto osobnú skúsenosť a až 66 (t.j. 56,03 %) takúto skúsenosť nemá. Kontakt so sluchovo postihnutými cudzincami majú oveľa častejšie žiaci, ktorí navštevujú špeciálne základné a stredné školy, pretože dlhodobo tieto školy udržiavajú medzinárodné kontakty so školami podobného zamerania a zároveň aj títo žiaci sa častejšie zapájajú do činnosti medzinárodných mládežníckych organizácií osôb so sluchovým postihnutím, kde oficiálnou komunikačnou formou je medzinárodné posunkovanie a angličtina.

Záver

V príspevku sme sa pokúsili zmapovať situáciu v učení sa cudzích jazykov u žiakov so sluchovým postihnutím na území Slovenska z pohľadu samotných žiakov. Ide o deskripciu stavu na náhodnej vzorke žiakov v bežných základných a stredných školách a na špeciálnych stredných školách pre sluchovo postihnutých. Príspevok je len sondou do danej problematiky, pretože je nutné realizovať ďalšie výskumy zamerané už priamo na metodiku vyučovania cudzieho jazyka u žiakov so sluchovým postihnutím a na hodnotenie úrovne osvojenia si cudzieho jazyka. Problém učenia sa cudzieho jazyka u žiakov so sluchovým postihnutím totiž úzko súvisí s problematikou osvojenia si jazyka vo všeobecnosti, čo je otázka široko diskutovaná aj v súčasnosti. Otázka učenia sa cudzieho jazyka je veľmi aktuálna, pretože budú musieť aj žiaci so sluchovým postihnutím povinne maturovať z cudzieho jazyka a v tejto oblasti vyvstáva pre žiakov, ale aj pre pedagógov množstvo nezodpovedaných otázok. Naš výskum si nekládol a nemohol klásť za cieľ na ne odpovedať, skôr sme chceli poukázať na šírku problematiky

a úlohy v oblasti teórie aj praxe pedagogiky sluchovo postihnutých, ktoré je potrebné v najbližšej budúcnosti riešiť, pričom sa nazdávame, že budeme môcť sledovať rozdiely vzhľadom na vzdelávacie prostredie – integrované/inkluzívne verus špeciálne školy pre sluchovo postihnutých.

Literatúra

- BOCHNER, J. H. et. al. Language varieties in the deaf population and their acquisition by children and adults. In STRONG, Michael. *Language Learning and Deafness*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0-521-34046-2, s. 3–48.
- BOWE, F. 1998. Language Development in Deaf Children. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, ISSN 1465-7325, vol. 3, no. 1. Dostupné na: <http://jdsde.oxfordjournals.org/cgi/reprint/3/1/73.pdf>
- BURIANOVÁ, D., TARCSIOVÁ, D. Cudzí jazyk a žiaci so sluchovým postihnutím – analýza výsledkov dotazníkov pre učiteľov. In *Nové trendy vo vzdelávaní sluchovo postihnutých*. Bratislava: Občianske združenie Svet ticha. 2009, s. 4–18.
- JERÁBKOVÁ, K. *Pripravenosť žaku se sluchovým postižením ke studiu anglického jazyka*. Dizertačná práca. Olomouc: PdF UP.
- KLATTER-FOLMER, J. et al. Language Development in Deaf Children's Interactions With Deaf and Hearing Adults: A Dutch Longitudinal Study. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education*. ISSN 1465-7325, vol. 11, no. 2. Dostupné na: <http://jdsde.oxfordjournals.org/cgi/content/full/11/2/238>.
- MOELLER, M. P. Early Intervention and Language Development in Children Who Are Deaf and Hard of Hearing. *Pediatrics*, ISSN 1098-4275, vol. 106, no. 3, p. 1 [cit. 2008-06-02]. Dostupné na: <http://www.pediatrics.org/cgi/content/full/106/3/e43>
- REIS, L. et. al. *Svět cizích jazyků/Svet cudzích jazykov DNES*. 1. vydanie. Bratislava: Pedagogické vydavateľstvo DIDAKTIS. 188 s. ISBN 80-89160-11-5.
- TARCSIOVÁ, D. *Komunikačný systém sluchovo postihnutých a spôsoby prekonávania ich komunikačnej bariéry*. Bratislava: Sapiaientia. 2005. 222 s. ISBN 80-969112-7-9.
- TARCSIOVÁ, D. *Pedagogika sluchovo postihnutých – vybrané kapitoly*. Bratislava: MABAG, s. r. o. 101 s. ISBN 978-80-89113-52-1.
- VYHLÁŠKA 379/2005 Ministerstva školstva SR z 9. augusta 2005, ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška Ministerstva školstva SR č. 510/2004 Z. z. o ukončovaní štúdiá na stredných školách a o ukončovaní prípravy v odborných učilištiach, učilištiach a praktických školách.
- VYHLÁŠKA 318/2008 Ministerstva školstva SR z 6. augusta 2008, o ukončovaní štúdiá na stredných školách.
- VYHLÁŠKA 209/2011 Ministerstva školstva SR z 24. júna 2011, ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška Ministerstva školstva SR č. 318/2008 Z. z. o ukončovaní štúdiá na stredných školách.
- ZÁKON č. 245/2008 Z. z. z 22. mája 2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Kontakt na autorky:

doc. PaedDr. Darina Tarcsiová, PhD., Mgr. Dominika Burianová
Ústav špeciálnopedagogických štúdií – Katedra špeciálnej pedagogiky
Račianska 59, 813 34 Bratislava
e-mail: darina.tarcsiova@fedu.uniba.sk